

Veřejná ochránkyně práv
Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.

V Brně dne 16. června 2016
Sp. zn.: 5495/2015/VOP/LO

Vážený pane starosto,

navazuji na jednání dne 31. května tohoto roku, během něhož jsem Vám a panu místostarostovi přiblížila okolnosti podnětu, jímž se na mě obrátili rodiče dětí vzdělávaných v Základní a Mateřské škole, ul. Školní 516/8. Stěžovatelé zpochybňují postup ředitelky školy RNDr. Ivany Preyové, spočívající v rozdělení žáků prvního ročníku ve školním roce 2015/2016 na tři třídy s rozdílnou kvalitou výuky.

Tento stav podle námitek stěžovatelů přetrvává i poté, kdy ředitelka školy po zprávě České školní inspekce vyměnila dosavadního pedagoga ve třídě 1. A za dle jejího vyjádření zkušenější vyučující. Stěžovatelům se nelíbí jednak skutečnost, že zařazení do třídy 1. A je pro jejich děti stigmatizující, jednak namítají nedostatečnou kvalitu výuky. Přestože jsem si vědoma, že některá tvrzení stěžovatelů jste během jednání rozporoval, faktem zůstává, že rozdělení tříd zůstalo zachováno.

Stručné právní hodnocení rozdělení žáků a žákyň

Jak jsem zmínila i při jednání, **postup ředitelky, jímž rozdělila na počátku školního roku 2015/2016 děti do tří uvedených tříd, považuji za diskriminační.** Ředitelka školy uvedla jako důvody pro zařazení žáků do třídy 1. A absentující předškolní přípravu, neúspěšně zvládnutý první ročník, případně speciální vzdělávací potřeby, tedy nikoli jejich romský původ. Na našem jednání jste zmínil, že kritériem pro rozdělení dětí měl být jejich výsledek v tzv. testu školní zralosti během loňských zápisů. V důsledku tento postup vedl k obsazení tříd téměř bezvýhradně podle etnického původu žáků. Antidiskriminační zákon¹ tento stav pojmenovává jako nepřímou diskriminaci, kdy určitý postup může způsobit diskriminační stav, bez ohledu na úmysl jednajícího.

Postup paní ředitelky je navíc pedagogicky nevhodný a v rozporu s dlouhodobými záměry Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Oddělené vzdělávání romských žáků vytváří další generace romské populace, které jsou obtížně zaměstnatelné. Kvalita jim poskytovaného vzdělání předurčuje jejich šance v zaměstnání, a v důsledku i možnosti socializace. Proto je právo na vzdělání mimořádně významným sociálním právem, jež má být naplněno v co nejširší míře bez ohledu na příspěví rodičů dítěte. Namítl jste nefunkčnost řady místních romských rodin. O to zásadnější je vedle postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí činnost samosprávy a školy, neboť děti si své rodinné zázemí nevybírají. Mají právo nejen na zapojení všech složek školského systému a na potřebná podpůrná opatření v běžné, nikoli oddělené třídě. Přestože oceňuji řadu Vámi řízených aktivit směřujících ke zlepšení kvality života místních Romů, musím trvat na nutnosti nastalou situaci ve spolupráci s paní ředitelkou změnit, a to nejpozději do začátku příštího školního

¹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů, ustanovení § 3 odst. 1. Takový postup není diskriminační, jestliže je zdůvodněn legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné. To zde splněno nebylo, neboť rozdělení tříd podle etnicity žáků není nezbytné, ani přiměřené.

roku Upuštěním od diskriminace lze minimalizovat riziko podání antidiskriminační žaloby k soudu.

Doporučení veřejné ochránkyně práv

Chápu, že situace, před kterou nyní stojíte, není jednoduchá. Nepochybně vyžaduje koordinovaný postup města a školy. Dovoluji si proto předložit několik doporučení², jak můžete v nejbližší budoucnosti postupovat. Zároveň podotýkám, že vhodnost a proveditelnost doporučení musíte Vy a paní ředitelka posoudit s ohledem na situaci panující ve škole a městě, a to i s ohledem na finanční a časovou náročnost některých kroků.

- Výběr žáků za účelem desegregace stávající 1. A

Doporučuji Vám nejprve setkání s paní ředitelkou, s níž by bylo **třeba projednat postup při rozdělení tříd prvního ročníku**. Prosím při tomto rozdělení o respektování **principu rozdělení žáků tak, aby se v každé třídě druhého ročníku od 1. září 2016 vzdělávalo nejvýše 6 - 7 žáků** z původní 1. A. Při jejich rozdělení by mělo být přihlédnuto k jejich vzdělávacím potřebám. Bude také nezbytné projednat s vybranými romskými rodiči včlenění některých dětí do alternativní třídy. Při dialogu s rodiči, kteří projeví o tuto formu výuky zájem, považuji za důležité zdůraznit, že vzdělávání ve třídě nepodléhá žádným poplatkům (příspěvkům). Některí rodiče jsou totiž nadále přesvědčeni o zpoplatnění vzdělávání v alternativní třídě.

- Ustanovení koordinátora/koordinátorky desegregace

Jak jste zmínil, problémem bude zejména přijetí desegregačního opatření rodiči (zejména z majoritní společnosti). Proto se domnívám, že by bylo přínosné, **kdyby se této komunikaci věnovala Vámi určená osoba** (případně mediátor), která by současně sloužila všem rodičům v případě, že by potřebovali pomoc pro své dítě v komunikaci se školou, se sociálními pracovníky či orgány města. Zmíněný koordinátor³ by měl rodičům přiblížit důvody a cíle postupu paní ředitelky a zřizovatele. Během společného jednání jsem doporučila, aby proběhlo setkání mezi romskými a neromskými rodiči, ale formu vyrozumění o desegregaci ponechávám samozřejmě na Vašem uvážení. Zároveň zvažte, zda se v této věci neobrátíte na Agenturu pro sociální začleňování a nevyužijete jejich personální kapacity.

- Zajištění nárokových podpůrných opatření od 1. 9. 2016

Dále by bylo vhodné, aby u vybraných dětí ze stávající 1. A **stanovilo školské poradenské zařízení potřebu podpůrných opatření**, a to již během letních prázdnin, neboť povaha podpůrných opatření musí být stanovena nejpozději na počátku dalšího školního roku. Návštěvy dětí v poradenském zařízení je třeba předjednat s vedoucím školského poradenského zařízení (omezená kapacita během letních měsíců) a vysvětlit podrobněji důvody tohoto postupu. Zprávy z vyšetření a doporučení by mělo

² ve smyslu § 21b písm. c) zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

³ Již ve více městech se zmíněné opatření ukázalo jako nepostradatelné a stěžejní, neboť tento zaměstnanec se těšil plné důvěře všech rodičů. Blíže jeho zřízení přibližuje studie kolektivu autorů popisující transformaci vzdělávání v Sokolově a Krnově: Janák, Dušan, Stanoev, Martin a d: Rozšířit řečiště hlavního vzdělávacího proudu. Sociální inkluze žáků a transformace vzdělávacího systému v Krnově a v Sokolově. Opava: Slezská univerzita, Fakulta veřejných politik, 2015, s. 71 a násl.

poradenské zařízení vydat po 1. 9. 2016, kdy vstupují v účinnost nová pravidla pro společné (inkluzivní) vzdělávání. Návštěva poradenského zařízení je na rozhodnutí zákonného zástupce žáka. Město i škola by měly rodiče žáků ze stávající 1. A motivovat k co nejrychlejší návštěvě poradenského zařízení a vysvětlit jim výhody, které jejich dítě může získat za účelem rychlejší integrace v nové třídě.

- Doučování během letních prázdnin

Jelikož by bylo potřebné poskytnout maximální podporu těmto žákům ještě před začátkem nového školního roku, je třeba zajistit mimo jiné možnost doučování a dalších aktivit i během letních prázdnin (například v komunitním centru Kostka). Účast na letním doučování může být kvalitní cestou, jak vyrovnat případné rozdíly mezi žáky z prvních ročníků.

Doučování vyžaduje intenzivní sociální práci s rodinami žáků z 1. A a mzdové prostředky na zaplacení pedagogů. Pokud by se doučování dětí nechtěl věnovat žádný z učitelů školy (čerpání řádné dovolené), doporučuji hledat pedagogy mezi studenty vyšších ročníků pedagogických fakult či mezi pedagogy v důchodovém věku.

- Koordinovaný postup při přestupech žáků do základních škol v Rumburku

Současně si Vám dovoluji doporučit, abyste **zahájil jednání se zřizovateli, případně řediteli rumburských škol**, o společném postupu v dané otázce. Při jednání jste naznačil, že motivem pro rozdělení tříd byla obava o přestup neromských dětí do Rumburku. Vzhledem k nedostatečným počtům žáků je logické, že také školy ze sousedících měst přivítají krásnolipské děti, avšak jejich postupem se problém vzdělanostní segregace prohlubuje. V této otázce opět doporučuji, abyste k jednání přizvali zástupce Agentury pro sociální začleňování.

- Zajištění bezpečného klimatu v desegregovaných třídách

Po začátku nového školního roku bude klíčové zajištění bezpečného klimatu ve všech třídách, jelikož žáci se až doposud vzdělávali odděleně. Obavy z šikany budou existovat jak na straně romské minority, tak i na straně rodičů z majority. Je třeba provádět pravidelná setkání třídních pedagogů s asistenty, speciálním pedagogem a preventistou a situaci ve třídách detailně vyhodnocovat. Pozornost musí být věnována zasedacímu pořádku, společným mimoškolním aktivitám a záškoláctví.

- Situace v nových prvních ročnících

Na jednání jste zmínil, že od 1. 9. 2016 s největší pravděpodobností vznikne další třída složená převážně z romských žáků. Rodiče budoucích prvňáčků totiž neprojevíli o alternativní třídu zájem, třebaže o jejím vzniku škola rodiče informovala. Dovoluji si Vám navrhnout, abyste s ředitelkou školy znovu oslovili romské rodiče (s ohledem na místní situaci je vhodnější ústní komunikace), vysvětlili jim vzniklou situaci a znovu jim nabídli vzdělávání v alternativní třídě, a případně podle zájmu usoudili, zda se v obou třídách bude vyučovat alternativními metodami výuky. Tím by mohlo dojít k větší diverzifikaci školního kolektivu.

Závěr

Vážený pane starosto, má doporučení vycházejí z odborné literatury⁴. Neexistuje univerzální recept na desegregaci pro jakoukoliv školu. Považuji za důležité, abyste uznal nezbytnost změny dosavadního systému, který bez ohledu na dobré úmysly vedl k segregaci. Nový školní rok je ideálním okamžikem, jak věc napravit.

Prosím Vás o **zaslání vyjádření k výše uvedeným doporučením do 15 dnů od doručení této výzvy**. Lhůtu volím i s ohledem na končící školní rok. Pokud byste s paní ředitelkou rozhodli o společném setkání rodičů dětí stávajícího prvního ročníku a považovali byste za potřebnou účast mých spolupracovníků, jsme připraveni se do řešení situace zapojit dle časových možností.

Vzdělávací systém by měl poskytnout kvalitní vzdělání všem dětem bez ohledu na jejich rodinné a sociální zázemí.⁵

S pozdravem

Mgr. Anna Š a b a t o v á, Ph.D., v. r.
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)

Vážený pan
Jan Kolář
starosta
Městský úřad Krásná Lípa
Masarykova 246/6
407 46 Krásná Lípa

Údolní 39
602 00 Brno
tel: (+420) 542 542 888, fax: (+420) 542 542 112

⁴ Stejskalová, M.: Zahraničná inšpirácia pre vzdelávanie rómskych detí – teoretická perspektiva, *Studia paedagogica*, roč. 19, č. 2, rok 2014, s. 22, dále lze z dostupných zdrojů uvést: <https://cloakinginequity.com/2013/10/28/how-can-we-desegregate-re-segregated-public-schools-again/>, <http://www.apa.org/research/action/jigsaw.aspx> ad.

⁵ Ivatts, A., Čada, K. a další: Roma Early Childhood Inclusion. Special Report on Roma Inclusion in early Childhood Education and Care. Czech Republic: Open Society Foundations, Roma Education Fund, UNICEF, 2015, s. 27-28.